

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 15

Заснований в 1996 році

Рівне – 2001

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць:

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 15. — Рівне, РДГУ, 2001 р. — 160 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН

Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович** (Інститут проблем виховання АПН України);

доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович** (заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович** (Рівненський економіко-гуманітарний інститут);

доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна** (Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);

доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович** (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)

доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович** (Університет "Острозька Академія");

кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна** (Рівненський державний гуманітарний університет)

доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович** (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович** (Запорізький державний університет)

доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович** (Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);

доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович** (Рівненський державний гуманітарний університет);

кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович** (заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 8 від 30.03.2001 р.).

Збірник затверджений ВАКУ України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАКУ України № 1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАКУ України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.
Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 06 — 6.

© Рівненський державний гуманітарний університет,

2001

З фізики для проведення педагогічного експерименту було вибрано тему «Закон збереження енергії», в якій потрібно було досягти глибокого розуміння понять кінетичної, потенціальної енергії, повної механічної енергії, перетворення одного її виду в інші. Урок проводився згідно розроблених методичних рекомендацій. На заключному етапі експерименту було здійснене усне опитування учнів засвоєного матеріалу на наступному уроці. Усне опитування учнів показало, що ті учні, які вчаться переважно на «4» і «5» дійсно мали глибокі знання про види енергії, її перетворення, закон збереження енергії у порівнянні з іншим, контрольним класом, в якому аналогічна тема читалась по звичайному викладенню навчального матеріалу. Деяка різниця в знаннях була в тих учнів, які вчилися переважно на «3». Це проявилось в тому, що при згадці конструкцій «вічних» двигунів, вони асоціювалися із законом збереження енергії. Учням даного контингенту контрольного класу було важко запам'ятати закон збереження енергії. Розуміння учнями 9-х класів, які вчаться переважно на «3», практично однакове.

Постановка експерименту по дисципліні трудове навчання проводилася на занятті за темою «Основи технічної творчості й винахідництва». Експеримент полягав в тому, щоб полегшити формування понять раціоналізаторства й винахідництва шляхом розгляду відомих схем конструкцій «вічних» двигунів на занятті. Методика його проведення здійснювалася по вищезгаданих методичних рекомендаціях. Після проведення експерименту було здійснене усне опитування по даній темі експериментального та контрольного класів. В результаті виявилось, що в експериментальному класі поняття винахідництва й раціоналізаторства засвоїли усі учні, які вчаться на «4» та «5» і більша половина учнів, які вчаться на «3». В контрольному класі засвоєння вищезазначених понять відбулося всіма учнями, які вчаться на «5», більшою половиною учнів, які вчаться на «4». Менша половина учнів, які вчаться на «4» засвоїли поняття винахідництва й раціоналізаторства із утрудненнями, а більша половина учнів, які вчаться на «3» часто плутають ці поняття.

Педагогічний експеримент, який був поставлений по дисциплінах фізика та трудове навчання, підтвердив корисність та ефективність розроблених методичних рекомендацій при використанні схем відомих конструкцій «вічних» двигунів в навчальному процесі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гребенщиков В. И. «Вечный» двигатель возможен. // Инженер. – 1991. – №5, С. 21.
2. Ермаков Ю. К. Вечные двигатели и вечные законы. // Чудеса и приключения. – 1993. – №№ 11-12. – С. 42-43.
3. Коноплева Н. А. «Вечный» двигатель на вечной мерзлоте. // Юный техник. – 1979. – №6. – С. 22-25.
4. Шаров В. В. «Вечный двигатель» – мечта, реальность? // Изобретатель и рационализатор. – 1986, – №3, С. 18-19.
5. Шаров В. В. Как я изобрел «вечный двигатель». // Изобретатель и рационализатор. – 1986. – № 8. – С. 14-15.

Одержано редакцією 07.02.2001.

УДК: 378. 159
СМАЛЬКО

М. Ф.

ІНДИВІДУАЛЬНО-ОСОБИСТІСНИЙ АСПЕКТ У РОЗВИТКУ МУЗИЧНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ

Дослідження обдарованості, музичної зокрема, є однією з найактуальніших проблем як у психології, так і в педагогіці ХХ століття, оскільки вона пов'язана з потребами педагогічної практики.

Уже на початку століття з'явилося багато яскравих досліджень, що дали поштовх для активної побудови теоретичного фундаменту у вивченні музичних здібностей та обдарованості. Праці Г.Ревеша, В.Гекера і Г.Цигена, Г.Кьоніга, Дж.Кріса, К.Сішора, Я.Квальвассера, М. Римського-Корсакова, С. Майкапара, К. Мальцевої та інших сприяли формуванню сучасного погляду на структуру музичних здібностей, музикальності та музичної обдарованості, можливостей їх діагностики, а також поглибили розуміння певних процесів у музичній діяльності та окремих музичних здібностей.

Незважаючи на те, що дослідники усвідомлювали, що музичні здібності, а тим більше обдарованість, належать певному суб'єкту, теоретично та експериментально явище саме музичної обдарованості досліджувалось безособово, на рівні тільки здібностей і музикальності. Навпаки, у всіх окремих процесах шукали загальні риси, показники, за якими можна було б класифікувати типи музикальності або виявляти рівень обдарованості.

На відміну від теоретичних досліджень, музично-педагогічна практика мала свій особливий підхід до проблеми особистості.

Музична практика в Україні на початку століття була представлена такими відомими педагогами-виконавцями, як Ф.Блуменфельд, Г.Беклемішев, Б.Яворський, Г.Нейгауз та В.Пухальський, які започаткували вищу професійну музичну освіту в Києві.

Педагогічні принципи В.Пухальського, першого директора Київської консерваторії, були значною мірою закладені його вчителем Ф.Лешетицьким¹ і перенесені на терени української музичної освіти. Головним підходом до навчання та виховання музиканта Ф.Лешетицький вважав саме індивідуально-особистісний: “В мене немає методу, і я не хочу його мати. Найдіть спосіб, який найбільше підходить вашому учню, і забудьте по можливості про ідею методу. Напишіть на дверях вашої студії: “Ніякого методу!” [12,51]. Можливо, розуміння розвитку обдарованості через індивідуально-особистісний підхід і дозволило йому виховати таких видатних музикантів, як А.Єсіпова, І.Падеревський, А.Шнабель, І.Фрідман, В.Пухальський, С.Майкапар та багато інших.

Свої переконання про важливість індивідуально-особистісного підходу в процесі музичної діяльності пізніше відобразить і Г.Нейгауз у своїй книзі “Про мистецтво фортепіанної гри”. Він підкреслював, що “в такій справі, як заняття мистецтвом, ... індивідуальність вирішує якщо не все, то майже все.” [9,29].

Традиції музикантів-практиків щодо індивідуально-особистісного розуміння обдарованості вплинули на розвиток теоретичних досліджень. Так, однією з найвагоміших праць із проблеми музичної обдарованості справедливо вважають “Психологію музичних здібностей” Б. Теплова. Цікаво, що цей видатний психолог закінчив музичне училище, де по класу фортепіано займався у видатного піаніста К. Ігумнова, тож, звичайно, зміг на практиці ознайомитися з поглядами професійних музикантів на проблему обдарованості.

Деякі сучасні дослідники обдарованості вбачають “соціальну замовленість” в окремих твердженнях автора [7], проте саме в цій праці вперше поняття музичної обдарованості було виведене за межі музичних здібностей і музикальності. Б. Теплов

---

¹ Федір Осипович Лешетицький (1830-1915) – учень К.Черні, один з найвидатніших фортепіанних педагогів Європи ХІХ ст.

звернув увагу дослідників на такі індивідуальні особливості й особистісні якості музиканта, як увага, увага, зосередженість, воля, емоційність, працездатність, цілеспрямованість. Зазначимо, що численні вітчизняні та зарубіжні науковці впродовж кількох десятиліть активно використовували і розвивали ідеї Б. Теплова (А. Ковальов та В. Мясішев, Н.Ветлугіна, Є. Назайкінський, А.Пілічаускас та ін.). У той же час особистісні властивості так і лишилися поза увагою дослідників.

Спрямованість педагогічної думки того періоду (20-70 рр.) на виховання міцного “середнього учня” змістила ідею “гармонійно розвиненої особистості” на суто теоретичний план. Основний інтерес до особистості в музичній діяльності був зведений до духовного світу взагалі, естетичних поглядів, музичного (чи загального) кругозору тощо (Мещанкіна І., Сет Е., Холопов Ю., Матоніс В. та ін.). Так тривало майже до середини 80-х років, коли саме суспільство, і, як наслідок, освіта і культура, відчули необхідність переосмислення ролі й місця особистості в навчанні та вихованні.

У зарубіжних дослідженнях цього періоду активно розвивався так званий тестовий напрямок у вивченні музичних здібностей та обдарованості (Я.Квальвассер, С.Фарнум, В.Кнуф, Е.Гордон, Є.Гастон, Х.Вінг, Ч.Спірмен, К.Бурт, П.Вернон, Дж.Гілфорд). Застосування тестів як засобу дослідження музичної обдарованості критикувалося на всіх етапах його розвитку. Сучасні дослідники підтверджують недоліки тестування музичної обдарованості, один з них – ігнорування особистісного підходу (Л. Бочкарьов, Ю. Цагареллі, Д.Кірнарська, Р.Колвелл, К.Левандовська, Є. Ткач.).

Праця, які б висвітлювали індивідуально-особистісний аспект у виявленні та розвитку музичної обдарованості, і в зарубіжних дослідженнях того часу мало. Серед них найбільш відомими є дослідження Р.Ландіна, ідеї якого були поглиблені та розвинуті в праці К.Карми. У них головна увага приділяється умовам, які впливають на розвиток музикальності суб'єкта: міжособистісної взаємодії, музичне середовище, умови виховання та навчання. Прогресивним можна вважати розуміння дослідниками можливості розвитку і формування музичних здібностей, яке заперечують прихильники тестових досліджень і визнання важливості особистісного розвитку музиканта у формуванні його обдарованості.

Останні двадцять років дослідження музичної обдарованості можна характеризувати як активну і максимальну інтеграцію психологічних знань та музично-педагогічної практики. Як передбачав В. Вернадський, “ми дедалі більше спеціалізуємося не по науках, а по проблемах. Це дозволяє, з одного боку, надзвичайно заглиблюватися в явище, яке вивчаємо, з другого – розширювати обсяг його з поглядів” [4, 54].

Вивчення музикальності та музичної обдарованості вийшло за межі суто спеціальних здібностей. Загальні здібності, індивідуальні особливості та особистісна сфера музиканта стали об'єктом зосередженої уваги вчених.

Серед більш загальних здібностей дослідники виділяють творчі, як необхідний компонент у структурі обдарованості. Часто досліджують не творчі здібності в чистому вигляді, а творчість як компонент у вияві різних психологічних процесів індивідуальної особливості музиканта: творче уявлення (С.І.Науменко), творче сприймання, творчу інтуїцію (Г.Тарасов, А. Муха), музично-творчу діяльність (Х. Василькович, Г.Ісаєва, Т.Звадська, В.Самітов, М.Алейніков).

Особистісна сфера музиканта також стала активно досліджуватись. Серед найбільш масштабних слід зазначити праці Ю.Цагареллі та Л.Бочкарьова.

Досліджуючи психологію музично-виконавської діяльності, Ю.Цагареллі виділяє структуру саморегуляції, у якій аналізує особливості вольових проявів суб'єкта в музичній діяльності: самооцінку, самоконтроль, самокорекцію та самонастройку музиканта. Він доводить, що всі ці вияви особистості функціонально пов'язані між

собою і впливають один на одного в процесі формування. Ю.Цагареллі намагається окреслити таке поняття, як індивідуальний стиль діяльності музиканта-виконавця. До методів формування індивідуального стилю він зараховує добір репертуару та метод поетапної роботи над твором [13].

У дослідженнях Л.Л.Бочкарьова проаналізовані спеціальні та загальні здібності у структурі музичної обдарованості у трьох видах діяльності: композиторській, виконавській і слухацькій. Автор виділив музично-перцептивні, експресивно-комунікативні, емоційно-регулятивні, мнемічні, атенційні здібності, визначив умови і механізми їх формування. Особливу увагу Л.Л.Бочкарьов приділив вивченню “механізмів музикального переживання: функціональних, операційних, мотиваційних, які відображають природу людини як індивіда, особистості, суб’єкта діяльності” [3, 143].

Серед вітчизняних досліджень, у яких вивчається індивідуально-особистісний аспект у розвитку музичних здібностей та обдарованості, слід виділити працю Е.Ткач, у якій діагностика спеціальних здібностей музиканта вважається як поетапний процес, що спрямований на виявлення індивідуальних особливостей, музично-виконавських властивостей учня та визначення основних тенденцій його розвитку [11].

Багато досліджень присвячено проблемі емоційної регуляції музикантів: Ж.Дебелю, Є.Замощиною, Н.Мироновою, В.Нікуліною, Х.Перегудовою, А.Ліненко і Н. Язиковою.

Оскільки емоційність дуже важлива у функціонуванні структури особистості музиканта, проблема емоційної регуляції набуває особливого значення в дослідженні музичної обдарованості.

Дослідження Є. Замощиною та Н. Мироновою спрямовані на аналіз змін емоційного стану учнів у процесі музичної діяльності. Автори стверджують, що емоційна регуляція навчальної діяльності в умовах індивідуальних занять сприяє розвитку спеціальних здібностей учнів та їхньої музикальної обдарованості взагалі.

У дослідженні Н.Язиковою також розглядаються деякі аспекти регуляції емоційних станів. Вона вивчає властивості темпераменту (емоційність і активність), вияв індивідуальних особливостей (за Г.Айзенком), рівень тривожності у студентів консерваторії. Автор виявляє залежність можливості формування здібності до саморегуляції емоційних станів у процесі музичної діяльності від індивідуально-особистісних властивостей музикантів [14].

Хоча питання, які досліджували Н.Язикова, Є.Замощина та Н.Миронова, є надзвичайно важливими в процесі формування розуміння структури музичної обдарованості, слід визнати, що “аналіз особистості за елементами призводить до втрати властивостей, притаманних цьому предмету як цілому” [2, 305]. Тому необхідно виділити в структурі музичної обдарованості такі елементи, які б об’єднували спеціальні, загальні здібності й особистісні властивості, давали змогу цілісно осягнути феномен обдарованості.

Таким елементом, на нашу думку, може бути емоційність. Відомо, що Б.Теплов виділив емоційний відгук на музику як центр музикальності. Багато дослідників зазначають вплив емоційності на функціонування окремих музичних здібностей (Б.Теплов, А.Ковальов, В.Мясіщев, Ю.Цагареллі, Л.Бочкарьов, Г.Ципін, С.Науменко, Г.Тарасов та ін.).

Що стосується особистості, то нині існує декілька теорій, у яких “емоції прямо ототожнюються з ядром особистості” [15, 22]. Так К.Ізард вважає, що “афекти, зокрема емоції, є основними організуючими і контролюючими силами у свідомості, самосвідомості і в Я-концепції” [5, 134].

Існують дослідження, у яких вплив емоцій на більш загальні здібності й окремі індивідуально-особистісні властивості вважається активним чинником корегування їх функціонування в музичній діяльності (Л.Виготський, О.Запорожець, Г.Костюк, Б.Додонов, В.Медушевський, Є.Незайкінський та ін.). Таким чином вивчення ролі емоційності в структурі музичної обдарованості є необхідним для поглиблення розуміння функції та особливостей взаємозв’язку між окремими здібностями, рисами і властивостями обдарованості музиканта.

Зазначені в статті дослідження свідчать про те, що активно формується поняття музичної

обдарованості. Питання про структуру обдарованості є одним з найактуальніших, оскільки правильно

розуміння структури музичної обдарованості дає можливість більш успішного її діагностування, формування та розвитку. Недостатньо розробленою лишається сфера загальних здібностей та індивідуально-особистісних властивостей музиканта.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнхейм Р. Новые очерки по психологии искусства. – М.: Прометей, 1994.
2. Асмолов А.Г. Психология личности. – М.: Педагогика, 1990.
3. Бочкарев Л.Л. Исследование структуры музыкальности в современной психологии // Психологический журнал. – 1986. – №4. – С.138-143.
4. Вернадский В.И. Размышления натуралиста. – М.:Изд-во МГУ, 1977. – Кн. 2.
5. Изард К. Эмоции человека. – М.: Изд-во МГУ, 1980.
6. Линенко А.Ф. Диагностика эмоциональных состояний студентов: Диагностика и регуляция эмоциональных состояний// Сб. материалов Всесоюз. симпозиум: В 2 ч./ Ин-т психологии СССР/ Под общ. ред. А.Я.Чебыкина. – М., 1990. – С.43-49.
7. Матюшкин А.М. Загадки одаренности: Проблемы практической диагностики. – М.: Школа-Пресс, 1993.
8. Миронова Н.И., Замощина Е.И. Диагностика и формирование эмоциональных состояний учащихся в процессе общения с музыкой/ Диагностика и регуляция эмоциональных состояний// Сб. материалов Всесоюз. симпозиум: В 2 ч. Ин-т психологии СССР под общ. ред. А.Я.Чебыкина. – М., 1990. – С.78-79.
9. Нейгауз Г. Об искусстве фортепьянной игры. – М.: ГМН, 1961.
10. Тітович В.І. Видатні представники української фортепіанної школи – Володимир Вячеславович Пухальський // Проблеми розвитку художньої культури: Матеріали Всеукраїнської науково-творчої конференції. – К., 1994. – С.68-69.
11. Ткач Е.С. Формирование профессионально важных умений и навыков в области музыкально-педагогической диагностики: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – М., 1979.
12. Хурсина Ж. Выдающиеся педагоги-пианисты Киевской консерватории. – К.: Музична Україна, 1990.
13. Цагарелли Ю.А. Психология музыкально-исполнительской деятельности: Автореф. дис. ... д-ра психол. наук. – Л., 1986.
14. Языкова Н.Б. Индивидуально-дифференцированный подход к профессиональной подготовке студентов консерваторий: Диссерт. канд. пед. наук. – Одесса, 1992.
15. Яковлева Е.Л. Эмоциональные механизмы личности и творческого развития // Вопросы психологии. – 1997. – №4. – С.20-27.

Одержано редакцією 24.01.2001.

УДК: 370.

С. С. ДИМЧЕНКО

СПЕЦИФІЧНІ ПРИЙОМИ ВИВЧЕННЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ НАПАМ'ЯТЬ

До однієї з найбільш складних і актуальних проблем музичного виконання можна віднести проблему музичної пам'яті. Чи багато музикантів-виконавців можуть стверджувати, що володіють методом, який гарантує їм впевненість у відтворенні музичного матеріалу? Відповіді на це запитання часто носять негативний характер.

Не випадково Г. Нейгауз відмічав, що останнім часом почастишали випадки "музичної амнезії" [13]. "На естраді залишається лите той, хто силою свого таланту, інтуїтивно чи свідомо, подолав почуття панічного страху перед слухачами" [1]. У зв'язку з цим постав запитання: чи які-небудь переваги у гри без нот? Чи є в цьому необхідність?

ЗМІСТ

<i>Бех І. Д., Павелків Р. В.</i> Пріоритети виховання сучасної вузівської молоді	3
<i>Воробйова Л. М.</i> Проблеми мовної освіти школярів у науковій спадщині К.Д.Ушинського	7
<i>Карпенчук С. Г.</i> А.С.Макаренко і соціометричне дослідження	9
<i>Наливайко І. П.</i> Організація виховної роботи учнів засобами мистецтва у Павлиській середній школі	13
<i>Антонець Н. Б.</i> Спиридон Черкасенко: умови здобуття педагогічної освіти і становлення світогляду	17
<i>Бричок С. Б.</i> Становлення та розвиток церковнопарафіяльних шкіл на Волині	23
<i>Філоненко Р. С.</i> Товариство “Просвіта” у боротьбі за збереження та розвиток українського шкільництва на Волині в період польської влади	26
<i>Сойчук Р. Л.</i> Оновлення змісту освіти у Великій Британії в 90-х роках ХХ століття	28
<i>Петренко В. В.</i> Сутність патріотизму як моральної якості особистості, його зміст і внутрішня структура	30
<i>Пальчевський С. С.</i> Віра як педагогічна категорія	32
<i>Сілкова Е. О.</i> До питання про істотні ознаки особистісно-орієнтованого навчання	35
<i>Воробйова І. А.</i> Соціокультурна компетенція як система знань, вмінь і навичок учнів	39
<i>Дупак Н. В.</i> Проблеми виховання культури праці учнівської молоді у Німеччині	43
<i>Ставицька О. Г.</i> Паралінгвістичні засоби у структурі мовленнєвого впливу: визначення понять	45
<i>Петрова М.</i> Сугестопедичні принципи навчання	48
<i>Безкоровайна О. В.</i> Теоретико-практичні основи миротворчої діяльності учнівської та студентської молоді	50
<i>Янциур М. С., Войтко А. І.</i> Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до реалізації професійної активізації учнівської молоді	53
<i>Литвиненко С. А.</i> Соціалізація та виховання як педагогічні категорії	61
<i>Кириленко С. В.</i> Технології валеологічної освіти та виховання	64
<i>Ігнатенко Г. В.</i> Значення самостійної практичної роботи в процесі трудового навчання для розвитку та виховання школярів	69
<i>Галатюк Ю. М.</i> Психолого-педагогічні особливості процесу розв’язування творчої навчальної задачі	72
<i>Свириденко С. О.</i> Робота класного керівника з формування здорового способу життя школярів	76
<i>Кирильчук Ю. В.</i> Вправи на заняттях з автосправи як засіб індивідуалізації процесу навчання студентів	82
<i>Роценюк А. М.</i> Проблеми адаптації студентів першокурсників у вищому навчальному закладі	85
<i>Сидоренко В. В., Щетина Н. П.</i> Робочий зошит як засіб оптимізації навчально-пізнавальної діяльності школярів на уроках креслення	89
<i>Пилипенко О. І.</i> Превентивна освіта в контексті соціалізації студентів	96
<i>Оржеховська В. М.</i> Проблема формування здорового способу життя в системі підготовки студентів	99
<i>Терешко Т. В.</i> Особливості становлення і розвитку жіночої освіти на Волині в кінці ХІХ –	10

поч. ХХ ст. в умовах імперської політики царату	3
Буцяк В. І. Педагогічна культура в системі професійної підготовки майбутніх вчителів музики	10 8
Лесняк Н. В. Спрямування мовленнєвої роботи на заняттях з образотворчого мистецтва	11 3
Тюска В. Б. Творчість – як діяльнісний спосіб життя особистості	11 6
Яковенко Л. П. Виконавський аспект підготовки вчителів музики	11 9
Черній А. Л. Творчий потенціал учителя як один із пріоритетних напрямів національної освіти	12 3
Харламенко В. Б. Стан і проблеми професійної орієнтації учнів у роботі вчителя трудового навчання	12 6
Сингаївський Д. В. Використання відомих конструкцій “вічних” двигунів в процесі вивчення основ наук і трудової підготовки школярів	13 0
Смалько М. Ф. Індивідуально-особистісний аспект у розвитку музичної обдарованості: традиції та сучасність	13 5
Димченко С. С. Специфічні прийоми вивчення музичних творів напам’ять	13 9
Сяська В. Н. Метод інтеграційно-спеціалізованого навчання зі зворотним зв’язком з курсу “інженерна графіка” – основа творчої моделі освіти для ХХІ століття	14 3
Яцейко В.А., Сех І.С. Інтерактивна модель навчання, як один із дидактичних пошуків в процесі гуманізації освіти	14 8
Відомості про авторів	15 5

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
зкладах освіти

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 15

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Редактор Бричок Б. П.

Технічний редактор Курченко Н.Б.

КОМП'ЮТЕРНА ВЕРСТКА БОНДАРЯ А. М.

Здано до набору 20.01.2001 р. Підписано до друку 30.03.2001 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 19,55. Обл. вид. арк. 19,92. Замовлення № 127 Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31

Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 15. — Рівне, РДГУ, 2001р. — 160 с.

ISBN 966 — 7281 — 06 — 6.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

ББК 74.20